

‘Maak de zorg in de laatste levens

In het verlengde van het initiatief Dappere Dokters is in Amsterdam het project Dappere Patiënt ontstaan. Het doel: huisartsen en patiënten met elkaar in contact brengen om het laatste-levensfasegesprek aan te gaan. Inmiddels worden al ideeën ontwikkeld om het project een vervolg te geven. ‘Ouderen blijken een grote behoefte te hebben om hierover te spreken’, zegt huisarts Lonneke Ketelaar.

Dappere Dokters is een initiatief van Bart Meijman, oud-voorzitter van de huisartsenkring Amsterdam, oud-minister van VWS Ab Klink en AMC-bestuursvoorzitter Marcel Levi. De achterliggende gedachte is overbodige behandelingen tegen te gaan, door met de patiënt het gesprek aan te gaan over optimale in plaats van maximale zorg. ‘Het initiatief krijgt

Een huisartsenpraktijk in Amsterdam Zuid stuurt met de uitnodigingsbrief voor de grieprik ook een brief mee met de boodschap:

“Ik sta open voor een gesprek met u over zorg in de laatste levensfase”

in Amsterdam echt breed aandacht’, vertelt Riet Kemp van ROS 1stelijns Amsterdam. ‘We organiseren hier ieder jaar een Dappere Dokters-bijeenkomst, waarbij ook een prijs wordt uitgereikt aan de dappere dokter van het jaar. In 2013 was de winnaar cardioloog Ab Bakx van het BovenIJ Ziekenhuis, die zich hard maakt voor het zoveel mogelijk in de eerste lijn behandelen van patiënten met cardiovasculair risico. Hij durft dus hierover het gesprek aan te gaan met patiënten en met huisartsen, maar durft ook kritisch naar zijn eigen functioneren te kijken. Vorig jaar won longarts Wanda de Kanter, voor haar niet aflatende werk tegen de rooklobby.’

Lonneke Ketelaar, kaderarts ouderenzorg en huisarts in gezondheidscentrum Diemen Zuid: ‘Bij een laatste-levensfasegesprek gaat het er bij uitstek niet om, om het over euthanasie te hebben. Maar wel om mensen te laten stilstaan bij de vraag hoe ver ze nog willen gaan met behandelingen bij toenemende kwetsbaarheid.’ (Foto: Ronald Goedheer)

Alleen: dappere dokters hebben ook dappere patiënten nodig om het gesprek over optimale zorg mee te voeren. ‘Bij de organisatie van de jaarlijkse Dappere Dokters-bijeenkomst in Amsterdam was een van de onderwerpen ouderenzorg’, vertelt Kemp. ‘Hier ontstond het idee om een keer stil te staan bij het onderwerp het laatste-levensfasegesprek.’

Het juiste moment vinden

Niet iedere huisarts vindt het makkelijk om dit gesprek met de patiënt aan te gaan, stelt Lonneke Ketelaar, huisarts in gezondheidscentrum Diemen Zuid. ‘Zelf ben ik kaderarts ou-

fase alsjeblieft bespreekbaar'

derenzorg, dus voor mij is het vrij normaal om het wel te doen, maar vaak voelen huisartsen toch schroom om de laatste levensfase ter sprake te brengen. Ze hebben dan toch het gevoel dat ze feitelijk tegen een patiënt zeggen dat die niet meer zo lang zal leven. Dat moet je zorgvuldig ter sprake brengen en je moet goed nadenken over de vraag wat het juiste moment is om dit aan te kaarten. Begin je erover tegen een gezonde tachtigjarige? Dat is best lastig, maar aan de andere kant weten we ook heus wel dat mensen nadenken over de dood. Het is dus interessant het gesprek wél met ze aan te gaan, vaak merk je dan dat ze daar ook wel degelijk behoefte

aan hebben. Het gaat er dan bij uitstek niet om, om het over euthanasie te hebben, maar wel om mensen te laten stilstaan bij de vraag hoe ver ze nog willen gaan met behandelingen bij toenemende kwetsbaarheid.'

Niet durven

De bereidheid van mensen om met hun huisarts te spreken over de laatste levensfase blijkt ook uit het initiatief van de vereniging WOUW – netwerk van maatschappijkritische vrouwen van vijftig-plus – om een bijeenkomst te organiseren om over dit onderwerp in gesprek te gaan. Hieruit werd duidelijk

dat ouderen het moeilijk vinden om in gesprek te gaan over hun wensen en ideeën in de laatste levensfase. Kemp: 'Het idee bij een aantal mensen blijkt toch te zijn dat de huisarts er niet voor open zal staan. Daarom durven ze er dus niet over te beginnen.'

Wat volgde, was een gezamenlijke projectaanvraag van WOUW, Cliëntenbelang Amsterdam, de christelijke ouderenorganisatie PCOB, GGD en 1steLijn Amsterdam, gehonoreerd bij het fonds Sluyterman van Loo. Het project moest antwoord geven op twee vragensets:

*'Ook kun je vragen
wat mensen nog belangrijk vinden
in het leven als de laatste levensfase
zich aandient'*

Vraag 1. Wat hebben ouderen nodig om zich bewust te worden van hun wensen en ideeën over de zorg in de laatste levensfase? Wat hebben ze nodig om in gesprek te gaan over de zorg in de laatste levensfase? Wat zijn mogelijk belemmeringen om het gesprek aan te gaan?

Vraag 2. Wat hebben huisartsen nodig om inzicht te krijgen in de wensen en ideeën van ouderen over de zorg in de laatste levensfase? Hoe kunnen ze de communicatie hierover met hun patiënten op gang brengen?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, werden in de eerste maanden van dit jaar drie themabijeenkomsten belegd met: WOUW, PCOB, het Netwerk Ouderen Advies Raden, de Ouderenmonitor KOZ/AMC, de Ouderen Adviesraad Zuid-oost en 1steLijn Amsterdam. Ook waren twee huisartsen betrokken van de werkgroep Ouderenzorg van huisartsenkring Amsterdam, waaronder Lonneke Ketelaar.

In het leven staan

De conclusies uit deze drie gesprekken waren wisselend. Een aantal van de WOUW-vrouwen had zelf al het initiatief geno-

men om het gesprek over de laatste levensfase aan te gaan met de huisarts. Voor anderen was de themabijeenkomst juist het zetje in de rug om die stap te gaan zetten. Een deel van de vrouwen gaf aan de eigen huisarts niet goed genoeg te kennen om het gesprek aan te gaan. Een ander deel wordt ieder jaar geconfronteerd met een andere huisarts in opleiding. Veel vrouwen gaven aan het belangrijk te vinden zelf het initiatief te nemen om het gesprek aan te gaan. Maar een aantal van de PCOB-leden gaf aan hiermee juist moeite te hebben en vond de drempel hiervoor hoog.

Kemp: 'Het kan heel goed werken als de huisarts een open uitnodiging doet voor het gesprek. Een huisartsenpraktijk in Amsterdam Zuid doet dit bijvoorbeeld door bij de uitnodigingsbrief voor de griep prik ook een brief mee te sturen met de boodschap: 'Ik sta open voor een gesprek hierover met u'. Prachtig vind ik dat, maak het alsjeblieft bespreekbaar.' De waarde hiervan is inderdaad groot, stelt Ketelaar. 'Je leert dan hoe iemand in het leven staat, waarin hij gelooft en waar hij om geeft', zegt ze. 'Vaak komt dit niet in één gesprek naar boven, maar is het iets wat gefaseerd gebeurt. In ieder geval